

Myndighetssamverkan i Norrbottens län

Mäns våld mot kvinnor och barn
Barn som bevittnat våld
Hedersrelaterat våld och förtryck
Prostitution och människohandel
för sexuella ändamål

Länsstyrelser
Norrbotten

Länsstyrelser
Norrbotten

Per-Ola Eriksson
Länsstyrelsen i Norrbottens län

Polismyndigheten
i Norrbotten

Håkan Karlsson
Polismyndigheten i Norrbotten

Kriminalvården

Berit Ekepil Mörtberg
Kriminalvården
Verksamhetsområdet Luleå

ÅKLAGARMYNDIGHETEN

Håkan Nyman
Åklagarkammaren i Luleå

Bodens
kommun

Håkan Hansi
Bodens kommun

Rolf Kummu
Övertorneå kommun

NORRBOTTENS LÄNS LANDSTING

Gunnar Persson
Norrbottens läns landsting

Migrationsverket

Anna-Stina Lundström-Sundström
Migrationsverket

KOMMUNFÖRBUNDET
NORRBOTTEN

Roger Kempainen
Kommunförbundet Norrbotten

Inledning

Sedan år 2000 finns det en myndighetssamverkansgrupp för kvinnofrid i Norrbottens län där representanter från Länsstyrelsen, Norrbottens läns landsting, Kriminalvården, Polismyndigheten, Socialtjänsten, Åklagarmyndigheten, Kommunförbundet Norrbotten och Migrationsverket ingår. Året var en viktig startpunkt för en medveten myndighetsinsats i länet för att bland annat minska våldet mot kvinnor, ge ett bättre bemötande till dem som är eller har varit utsatta för våld och uppmärksamma de barn som växer upp med våld i sin familj.

Sedan startskottet har 11 år passerat, och det är därmed hög tid att se över och uppdatera riktlinjerna för den regionala myndighetssamverkan. I arbetet mot mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat förtryck och våld, människohandel för sexuella ändamål och prostitution krävs en väl fungerande, och bestående, samverkan för att nå framgångar. På initiativ av Länsstyrelsen i Norrbotten har den nya samverkansplanen tagits fram tillsammans med representanter från följande aktörer i länet: Kommunförbundet Norrbotten, Kriminalvården, Norrbottens läns landsting, Migrationsverket, Polismyndigheten, Socialtjänsten samt Åklagarmyndigheten.

I Regeringens skrivelse (2007/08:39), *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer* uttrycks vikten av ett ökat samarbete mellan myndigheter och andra aktörer:

”Många aktörer, både offentliga och ideella, kommer i kontakt med våldsutsatta människor. Ett ökat samarbete inom och mellan myndigheter och andra aktörer som kommer i kontakt med våldsutsatta och förövare är av avgörande betydelse för att utsatta personer ska få den hjälp de behöver. Samarbetet ska ske med kunskap om och respekt för varje myndighets uppdrag och kompetens. Regelverk, rutiner och myndigheters sätt att arbeta får inte utan goda skäl hindra ett fördjupat samarbete.”¹

Betydelsen av samverkan mellan myndigheter återkommer i Regeringens skrivelse (2007/08:167), *Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål*:

”Det är statens och kommunernas ansvar att tillgodose de utsattas behov av stöd och skydd. Ett fördjupat samarbete mellan myndigheter är avgörande för att effektivt motverka prostitution och bekämpa människohandel för sexuella ändamål. Ett internationellt samarbete är nödvändigt i kampen mot människohandel.”²

Civilsamhället är ett viktigt komplement till de offentliga verksamheterna, deras kunskap och erfarenheter ska tas tillvara. Ett ökat samarbete mellan aktörerna är nödvändigt för att arbetet mot denna typ av våld ska bli effektivt som möjligt.

¹ Regeringens skrivelse 2007/08:39, *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*, s. 8

² Regeringens skrivelse 2007/08:167, *Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål*, s. 4

Våld i nära relationer

Konventionen om avskaffande av våld mot kvinnor antogs år 1979 av FN (trädde i kraft september 1981). Grunden till denna deklaration ligger i förståelse av det sexualiserade våldet som ett uttryck för männens överordning i samhället samt kvinnors och barns underordning. Detta är med andra ord en fråga om kön, och om makt. Mäns våld mot kvinnor är ett omfattande strukturellt problem och det är ytterst en fråga om jämställdhet och kvinnors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. En viktig utgångspunkt i arbetet är därför Sveriges åtaganden inom ramen för FN:s och Europarådets arbete.³

I Olika på lika villkor, (prop. 1990/91:113), blev mäns våld mot kvinnor för första gången en egen fristående fråga med ett eget kapitel, i en jämställdhetspolitisk proposition i Sverige. Tidigare hade detta hamnat inom kategorierna hälsa, sociala frågor eller familjefrågor. Våldet mot kvinnor presenteras i denna proposition för första gången som en obalans i maktförhållandet mellan män och kvinnor.

Propositionen *Delad makt- delat ansvar* (1993/94:147) följer samma linje då det diskuteras att det utbredda våldet mot kvinnor är ett uttryck för en obalans i maktförhållandet mellan män och kvinnor, samt att detta är en av de allvarigaste bristerna när det kommer till jämställdhet. I och med att propositionen *Kvinnofrid* (1997/98:55) antogs infördes brottet kvinnofridskränkning samt fridskränkning i brottsbalken.

Jämställdhet är ett politiskt mål, det är en fråga om kunskap men också en fråga om makt. Det finns tydliga ställningstaganden från regering och riksdag och i propositionen, *Makt att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål* (2005:06:155), finns övergripande mål och fyra delmål. Det övergripande nationella jämställdhetspolitiska målet innebär att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. De fyra delmålen innebär, en jämn fördelning av makt och inflytande, ekonomisk jämställdhet, en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet och att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Det är viktigt att våldsutsatta kvinnor oavsett livssituation får den hjälp och stöd de behöver. De grupper som kan vara särskilt utsatta för våld och som det kan finnas specifika behov och där ytterligare kompetens krävs är homo- och bisexuella samt transpersoner, kvinnor med utländsk bakgrund, äldre kvinnor, kvinnor med en funktionsnedsättning, våldsutsatta kvinnor med missbruksproblematik och kvinnor som befinner sig i prostitution.

Det finns fortfarande lite kunskap om våldet i samkönade relationer, men det råder en relativ konsensus om att våldsutövandet är likartat med utgångspunkt i en normaliseringsprocess, kontroll, hot om och utövande av våld. Könstillhörigheten hos förövaren samt hos den våldsutsatte har betydelse då det styr hur omgivningen uppfattar våldet (ofta osynliggörs och bagatelliseras) samt anmälningsbenägenheten (mörkertalet uppskattas till 93-95 %) och därmed även bemötande och den efterföljande hjälpen personen får. Något som får till följd att omgivningen har svårigheter att se, förstå och hantera våldet och därmed ge rätt stöd och hjälp.⁴

³ Regeringens skrivelse 2007/08:39

⁴ Ibid.

Hedersrelaterat våld

Hedersrelaterat förtryck och våld har sin grund i kön, makt, sexualitet samt kulturella föreställningar om dessa - på samma sätt som mäns våld mot kvinnor generellt. Våldets struktur och mekanismer har därför många likheter - det utövas i en nära relation och den våldsutsatte är på olika sätt beroende och starkt känslomässigt bunden till förövaren/förövarna. Dock finns det skillnader där mäns våld mot kvinnor i nära relationer ofta utförs individuellt och blir kollektivt fördömt, medan det hedersrelaterade våldet utförs kollektivt och i vissa fall är socialt accepterat.

För att förstå våldets strukturer och mekanismer är synen på kvinnors och mäns sexualitet centralt. Detta både gällande mäns våld mot kvinnor generellt, samt det hedersrelaterade våldet och förtrycket specifikt. Vad gäller hedersrelaterat våld och förtryck är kontroll av flickors och kvinnors sexualitet centralt och starkt knutet till kollektivet där familjens rykte och anseende är avhängigt flickors och kvinnors beteende (vare sig faktiskt eller påstått). Kontrollen kan sträcka sig från begränsningar i flickors och kvinnors liv såsom klädval och socialt umgänge samt till livsval såsom utbildning, giftermål och skilsmässa. Tvångsäktenskap och könsstympning är företeelser vilka har sin grund i föreställningen om att familjens heder är avhängiga kvinnors och flickors sexuella beteende. Pojkar samt homosexuella, bisexuella och personer med könsöverskridande identitet och uttryck kan också utsättas. Hederstänkandet i sin mest extrema form resulterar i hot om våld, våld, inklusive dödligt våld.⁵

Våld i samkönade relationer

Våldets kollektiva karaktär innebär att det kan finnas flera förövare av båda könen, samt att offren kan vara både kvinnor och män, flickor och pojkar. Våldet och förtrycket drabbar även homo- och bisexuella samt transpersoner av båda könen. Att våldet ibland även är sanktionerat av den närmaste omgivningen gör att det krävs särskilda insatser, rutiner och kunskap för att agera mot detta, samt bemöta och hjälpa de utsatta.⁶

Människohandel och prostitution

Brottet människohandel för sexuella ändamål infördes i Sverige 1 juli 2002 (4 kap. 1 a § BrB), ett straffområde som 2004 utvidgades till att även gälla människohandel som inte är gränsöverskridande samt exempelvis tvångsarbete, organhandel och krigstjänst. Därmed benämns brottet numera människohandel. 1 januari 1999 trädde lagen om förbud av köp av sexuell tjänst i kraft i Sverige (6 kap. 11 § BrB). Definitionen av begreppet människohandel baseras på FN:s konvention om gränsöverskridande organiserad brottslighet (Palermoprotokollet). Protokollets allmänt vedertagna definition av människohandel innehåller tre moment; en åtgärd (t.ex. rekrytering, transport), som vidtas genom otillbörligt medel (t.ex. hot, vilseledande), för ett visst utnyttjandesyfte (t.ex. sexuellt). Dock är det viktigt att notera att det inte krävs att ett otillbörligt medel använts när brottet riktar sig mot barn.⁷

Brist på jämställdhet och respekt för mänskliga rättigheter, fattigdom, låg utbildning och arbetslöshet, missbruk och hälsoproblem är några faktorer som gör att människor blir lättare att utnyttja och därmed lättare faller offer för människohandel och hamnar i prostitution. Främsta orsaken till att människohandel för sexuella ändamål och prostitution existerar är efterfrågan dvs. att människor, majoriteten män, köper sex. Över tid har utvecklingen gått mot ett allt starkare samband mellan prostitution och gränsöverskridande brottslighet. Handel med vapen, alkohol och droger utgör tillsammans med människohandel den grova organiserade brottsligheten. Människohandel är världens tredje största och mest lönsamma organiserade brottslighet och benämns av många som vår tids slaveri.⁸

⁵ Regeringens faktablad november 2010

⁶ Regeringens skrivelse 2007/08:39 *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer.*

⁷ Regeringens skrivelse 2007/08:167 *Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.* samt Nationellt Centrum för Kvinnofrid (NCK), Uppsala universitet, kunskapsbanken, hedersrelaterat våld och förtryck.

⁸ Ibid.

Riktlinjer för samverkan

Myndighetssamverkan i Norrbottens län innebär att

- Ett väl fungerande samarbete utvecklas på lokal och läns nivå mellan berörda aktörer.
- Vi tar ansvar för en kompetenshöjning hos berörda myndigheter.
- Vi har ett kontinuerligt informationsutbyte samt återkoppling mellan berörda myndigheter.
- Myndigheterna har handlingsplaner inom området.
- Vi arbetar utifrån ett helhetsperspektiv på våldet med utgångspunkt i de utsattas behov och situation.
- Vi bedriver ett ständigt pågående utvecklingsarbete inom de berörda områdena.
- Vi arbetar hälsofrämjande och förebyggande.
- Med utgångspunkt i FN:s Barnkonvention ska särskild hänsyn tas i kontakt med utsatta barn (under 18 år).
- Ett naturligt samarbete sker med frivilliga organisationer som engagerar sig i dessa frågor.

Aktörer i Norrbottens län

Kommunförbundet Norrbotten

- Stimulera utvecklingsarbete.
- Bedriva projekt, bistå och stödja med utredningar samt kurs- och konferensverksamhet.
- Omvärldsbevaka.

Kriminalvården

- Utredda risk för fortsatt brottslighet riktad mot kvinnor samt inför rättegång föreslå adekvat påföljd, exempelvis påverkansprogram i kontraktsvårdsform.
- Arbeta med den dömda, under verkställighet av dom gällande våld mot kvinnor, så att risk för återfall i brott minskar eller upphör helt.
- Samverka med brottsofferjour och kvinnojour, inom ramen för påverkansprogrammet Integrated Domestic Abuse Program, till skydd för det aktuella brottsoffret.
- Samverka med andra myndigheter i frågor som rör våld mot kvinnor, hedersrelaterade brott samt människohandel och prostitution.

Landstinget

- Upptäcka och identifiera våldsutsatta kvinnor och barn samt barn som bevittnat våld.⁹
- Professionellt bemöta våldsutsatta.
- Utredda och behandla våldsutsatta, vid behov.
- Ge stöd och hjälp i mötet med sjukvården.
- Dokumentera skador som uppstår av våldsutsatthet.
- Ha kontakt med socialtjänst och polis, samt andra relevanta samverkansmyndigheter.

⁹ HSL 2c §, 2f § samt 2g §

Länsstyrelsen

- Ansvara för att stödja samordningen i länet gällande mäns våld mot kvinnor, barn som bevittnar våld, hedersrelaterat förtryck och våld samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål.
- Följa upp och redovisa resultat av de samordnande insatserna samt identifiera framgångsfaktorer.
- Samverka med andra aktörer, sprida information, opinionsbilda och kunskapsutveckla berörda aktörer.
- Ansvara för fördelning av riktade medel för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld, samt hedersrelaterat förtryck och våld.

Migrationsverket

- Arbeta via lokala nätverk bestående av bland annat vårdcentral, socialförvaltning, skola, polis med flera.
- Stötta och informera de utsatta.
- Samverka med socialtjänst, polis och frivilligorganisationer.

Polismyndigheten

- Ansvara för brottsutredningen tillsammans med Åklagarmyndigheten.
- Ingripa, bedömma risk och skydda den utsatte.
- Genomföra brottsutredningar på ett effektivt och säkert sätt.
- Arbeta med brottsförebyggande arbete.
- Kontakta socialtjänsten för att få hjälp vad gäller boende, ekonomiskt och socialt stöd för den utsatta (gällande barn kontaktas socialtjänsten omedelbart).

Socialtjänsten¹⁰

- Beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd eller hjälp för att förändra sin situation.¹¹
- Beakta att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp, även dessa är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp.
- Ge ekonomiskt bistånd om den utsatte är i behov av detta.¹²
- Ansvara för att tillhandahålla skyddat boende (SOSFS 2009:22).
- Bistå den utsatte om hur polisanmälan går till, samt hjälpa till med ansökan om ett eventuellt besöksförbud.
- Genomföra en barnavårdsutredning, vid behov.
- Bistå med stödboende, kontaktperson och familjerättslig rådgivning.
- Samverka med andra samhällsorgan/organisationer/föreningar kring insatser rörande både barn och vuxna.
- Ansvara för att ta ett helhetsgrepp när det gäller våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Vilket innebär att socialnämnden även har ansvar för att personer som utövar våld erbjuds stöd och hjälp för att förändra sitt beteende.¹³

¹⁰ Kommunen svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän. 2 kap 2 § SoL

¹¹ 5 Kap. 11 § SoL

¹² 4 kap. 1 § SoL

¹³ Prop.2006/07:38

Åklagarmyndigheten

- Ansvara för att utredningarna håller hög kvalitet så att lagföring kan ske.
- Agera förundersökningsledare.
- Ta hänsyn till både parternas situation, exempelvis våldsutsatt kvinna och våldsutövande man.
- Fatta beslut om tvångsmedel och meddela kontaktförbud.
- Initiera att tingsrätten förordnar ett målsägandebiträde för misshandlad eller hotad kvinna som ombud och stöd under brottsutredning och vid förhandling i domstol.
- Förorda en särskild företrädare när brottet gäller barn och gärningsmannen är vårdnadshavare eller står i ett nära förhållande.
- Uppmärksamma barn i utredningar som brottsoffer enligt brottsskadelagen.
- Medverka i samverkansgrupper och bidrar med sin kompetens i olika sammanhang i den utsträckning det är möjligt.

Uppföljning

Samverkansplanen kopplas till respektive verksamhetsstyrning och ledningssystem.

Länsgruppen för kvinnofrid har möten 3-4 gånger per år, uppföljning av samverkansplanen sker årligen eller vid behov.

Kontaktuppgifter för samverkansplanen

Agneta Bygdell, Kommunförbundet	agneta.bygdell@bd.komforb.se
Anders Danielsson, Polismyndigheten	andersb.danielsson@polisen.se
Ann-Kristin Andersson Socialtjänsten Övertorneå	ann-kristin.andersson@overtornea.se
Annsophie Nilsson, Migrationsverket	annsofie.nilsson@migrationsverket.se
Doris Thornlund, Länsstyrelsen	doris.thornlund@lansstyrelsen.se
Kerstin Larsson, Socialtjänsten Boden	kerstin.larsson@boden.se
Lisa Lindström, Länsstyrelsen	lisa.lindstrom@lansstyrelsen.se
Tanya Jendersen, Norrbottens läns landsting	tanya.jendersen@nll.se
Ulla-Karin Lindström, Åklagarmyndigheten	ulla-karin.lindstrom@aklagare.se
Ulf Hedberg, Kriminalvården	ulf.hedberg@kriminalvarden.se

För vidare läsning

Länsstyrelsen i Östergötland, Metodstöd - *Hur kan myndigheter och organisationer stödja varandra för att möta individer utsatta för hedersrelaterat våld?*

Nationellt Metodstöd mot prostitution och människohandel (NMT) & Länsstyrelsen i Stockholms län (2011), *Nationella riktlinjer för arbetet med prostitution och människohandel för sexuella ändamål.*

Nationellt Centrum för Kvinnofrid *Att fråga om våldsutsatthet som en del av anamnesen. NCK-rapport 2010:4*

Regeringens skrivelse 2007/08:39, *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer.*

Regeringens skrivelse 2007/08:167, *Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.*

Socialstyrelsen och UNICEF, (2008) *Kan det vara människohandel? Kortfattad information för myndigheter med flera som kan komma i kontakt med barn som utsatts för människohandel.*

Socialstyrelsen, (2011), *Sex mot ersättning – utbildningsmaterial om stöd och hjälp till vuxna, Västerås: Edita Västra Aros*

Socialstyrelsen, (2011), *Sex mot ersättning – utbildningsmaterial om stöd och hjälp till barn och unga, Västerås: Edita Västra Aros*

Socialstyrelsen (2011) *Våld- En handbok om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld.*

Söderström, Peter, (2009), *Samarbetscentrum mot våld – en utredning om förutsättningar att bilda ett centrum mot våld i Norrbottens län. Länsstyrelsens rapportserie nr 15/2009, Luleå: Länsstyrelsen i Norrbottens län.*

BILAGA 1

Att ställa frågan om våld och tecken på våld i nära relationer

Att rutinmässigt ställa fråga om våldsutsatthet ger långsiktiga effekter. Det kan vara svårt att förstå kopplingen mellan våldet och de symtom som man söker hjälp för. Därför måste frågan ställas aktivt. Genom att hälso- och sjukvården och socialtjänsten frågar om våldsutsatthet sker också ett förebyggande arbete. Att identifiera våldsutsatta ökar möjligheten att identifiera barn som far illa. Genom att fråga visar man att det är ett folkhälsoproblem, och att samhället inte accepterar att någon utsätts för förtryck och våld samt att det finns en kompetens och beredskap inom verksamheterna att hjälpa.

Studier visar att de allra flesta patienter inte har något emot att få frågan om våldsutsatthet, även bland de som inte var utsatta upplevdes frågan som en möjlighet för andra att bli hjälpta. Att frågan ställdes visar också att man kan vända sig till hälso- och sjukvården och socialtjänsten om man i framtiden skulle bli utsatt. Våldets karaktär och olika former (fysiskt, psykiskt, sexuellt, ekonomiskt, materiellt och latent våld) gör att tecken kan vara svåra att upptäcka.

Möjliga tecken på fysiskt och/eller psykiskt våld kan vara tydliga.

- o blåmärken
- o frakturer
- o brännskador

och mer diffusa

- o sömnstörningar
- o psykosomatiska problem
- o depression eller ångest
- o omsorgsbrister
- o PTSD

Våld- Handbok om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Juni 2011

Att fråga om våld som en del av anamnesen. NCK- rapport 2010:4

BILAGA 2

Ett urval av indikatorer för människohandel

- o Personen blir regelmässigt flyttad från en plats till en annan, för att avleda polis och andra
- o Dålig eller obefintlig omvärldskunskap
- o Ger ett desorienterat intryck
- o Ger intryck av att hennes/hans rörelser är övervakade
- o Graviditet, könssjukdomar
- o Lider av skador som kan vara orsakade av övergrepp
- o Lider av belastningsskador typiska för ovärdiga arbetsförhållanden
- o Har begränsad eller ingen möjlighet till social umgänge, hälso- och sjukvård,
- o Saknar möjligheter att förhandla om sina arbetsförhållanden
- o Känner inte till adressen till det egna boendet
- o Låg/obefintlig kunskap i svenska eller engelska
- o Har fattat ett beslut under falska förutsättningar eller löften
- o Har fattat ett beslut i en sårbar situation där få andra reella valmöjligheter fanns
- o Har fått sin resa till destinationslandet betald, och måste betala tillbaka genom att arbeta eller prestera tjänster i destinationslandet
- o Tillåter andra att föra deras talan vid direkt tilltalan
- o Saknar kontroll över pass/resedokument
- o Innehar falska identitetshandlingar eller resedokument
- o Uppfattas som styrd via sin mobiltelefon
- o Uppför sig som om han/hon är instruerad av andra
- o Visste inte på förhand om att hon/han skulle befinna sig i prostitution, alternativt ej vetat om under vilka omständigheter detta skulle ske
- o Tvingas befinna sig i prostitution/destruktiva relationer under stor del av dygnet
- o Är hotad med att bli anmäld av myndigheter
- o Är styrd av rädsla för bestraffning

BILAGA 3

Indikatorer att uppmärksamma när det rör sig om barn och människohandel

- o Är engagerat i arbete/tjänster som inte är ämnat för barn
- o Reser utan sällskap av föräldrar
- o Reser i en grupp av människor som inte är släkt med varandra
- o Har ett telefonnummer som hon/han är instruerad att ringa vid kontakt med myndigheter
- o Barnet har pengar/mobiltelefoner/smycken/plånböcker eller andra värdesaker som hon/han inte kan redogöra för
- o Barnet har en "fixare" – en vuxen som aldrig är långt borta, som arrangerar och övervakar barnets verksamhet
- o Barnet berättar en historia med uppenbara fel eller lögner. Historien verkar påhittad och inlärd
- o Barnet utger sig för att vara vuxen, men det är ett stort glapp mellan angiven ålder och barnets beteende
- o Har ett beteende som avviker från normalt beteende för barn i samma ålder
- o Verkar undernärd, trött. Utmattad – eller bekräftar detta om någon frågar
- o Verkar stressad, rädd, orolig, fysiskt/verbalt utagerande, apatisk, undvikande, tyst
- o Har inga vänner i egen ålder förutom de andra som utför arbete/tjänster
- o Har ingen normal skolgång
- o Har ingen/lite möjligheter till lek/fritidsaktiviteter
- o Bor under ovärdiga förhållanden
- o Äter avskilt från andra medlemmar i "familjen"
- o Är registrerad hos socialtjänst/polis i flera städer/flera länder

BILAGA 4

Indikationer på att det kan röra sig om hedersrelaterat våld (i urval)

- **Anmälan om försvunnen person**
Inte ovanligt att unga kvinnor och män rymmer hemifrån efter hot och våld. Även i fall där kvinnor förts ut ur landet eller blivit mördade, har de av gärningsmän eller andra släktingar anmälts som försvunna.
- **Gärningen i sig**
Utöver dödshot och misshandel har personen exempelvis blivit utsatt för nedsättande tillmälen, efterföljs/bevakas, hot om att föras ut ur landet eller bli bortgifta, genom subtila/underförstådda hot tvingade att begränsa sitt livsutrymme/handlingsfrihet
- **Brottet har utlöst av målsägandes livsföring**
För flickor/unga kvinnor: har trotsat hårt kontrollerade regler för deras uppförande, de har pojkvänner som ej godkänts av familjen, de vägrar gifta sig med den man familjen valt ut, ej längre oskuld/de blir gravida
För kvinnor: Vill skilja sig eller har skilt sig utan familjens godkännande. Vägrar gifta om sig med den man familjen utser. De motsätter sig familjens kontroll över hur de skall leva sitt liv
För män: De har, eller misstänks ha/haft en relation med en kvinna från en familj med starkt hederstänkande. De följer inte normerna för hur det anses att män ska leva, exempelvis ej kontrollerar sina egna systrar eller ägnar sig åt kriminalitet som drabbar den egna etniska gruppen.
Homosexuella: Det framkommer att personen har/haft en homosexuell relation, personen vägrar gifta sig med den familjen valt ut.
- **Flera gärningsmän**
Till skillnad från annat familjevåld, rör det sig ofta om flera involverade gärningsmän. Både manliga och kvinnliga förövare förekommer.
- **Om målsäganden och/eller den misstänkte lever i en starkt patriarkal och hierarkisk familjestruktur**
Männen utgör norm och könsrollerna är stereotypa och åtskilda från varandra. Flickorna är hårt hållna av familjen.
- **Om det i målsägandes och/eller misstänkes släkt är vanligt med arrangerade äktenskap och kusingifte**
Mycket vanligt förekommande i släkter där hederskulturen är stark.
- **Begränsningar i målsägandes livsutrymme**
Stark kontroll och bevakning av flickor/kvinnor. Livsutrymme begränsas exempelvis genom att de inte får delta i vissa lektioner/aktiviteter i skolan, och att inte få bestämma över sitt utseende, inte får delta i skolresor och så vidare.
- **Släkten sluter upp kring gärningsmannen**
Ovanligt att målsäganden får stöd av familjen.
- **Förekomst av tidigare hedersrelaterat våld i släkten**
- **Gärningsmannens uppfattning av att vara kränkt, att det är målsägandens fel att gärningen ägt rum**

Länsstyrelsen
Norrbotten